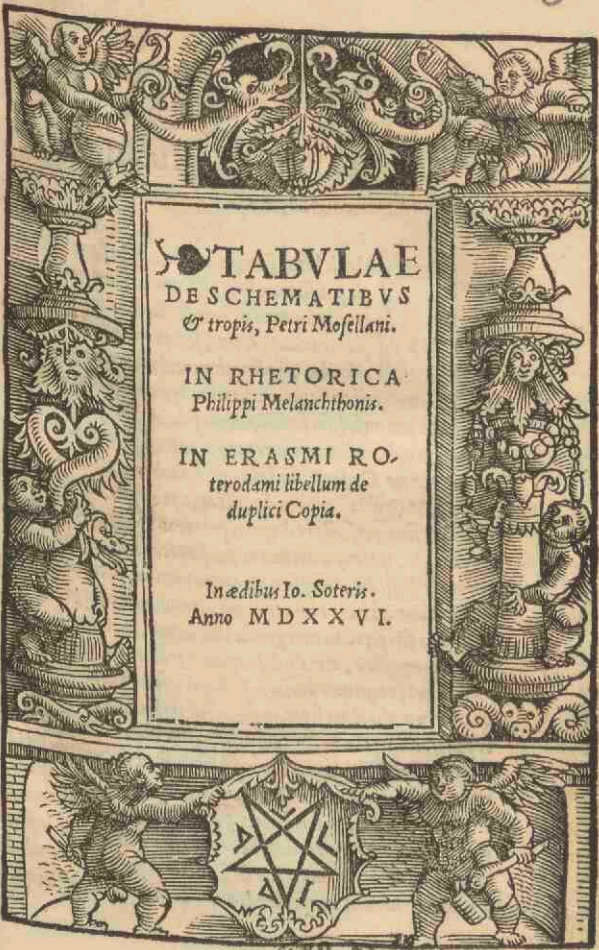

Tabulae de schematibus & tropis

<https://hdl.handle.net/1874/422372>

gle

TABVLAE

DE SCHEMATIBVS

& tropis, Petri Mosellani.

IN RHETORICA

Philippi Melanchthonis.

IN ERASMI RO-

terodami libellum de

duplici Copia.

In aedibus Io. Soteris.

Anno M D X X V I.

PETRVS

MOSELLANVS CANDIDO

Lectori salutem.

Quoniam in meis latini sermonis delicias, in figuris & tropis potissimum sitas esse, nemo est uel mediocriter eruditorum qui nesciat, studiose lector. Etenim ut pictura non simplex, sed quæ uarijs distinguitur coloribus, spectantium oculos maxime pascit, & pratum omnigenis uariegatum floribus inambulantibus arridet, ita oratio non undiq; sui similis, uerum suis interspersa figuris, suis uariata tropis, auditorum aures capit, mereturq; applausum: ad-
eo, ut præter Græcos, qui huic negotio uolumina dederunt, & Cicero, & Quintilianus in dicendi arte principes, hac de uirtute diligentissime perscribere dignum putarint. Quamobrem cum tot figurarum, tot troporum non minus sit necessaria cognitio, quam memoria difficilis, & ipsum me operæpretium facturum existi-
maui, si quæ ad hanc rem pertinere uidebuntur uniuersa, ex probatissimis scriptoribus tum græcis tum latinis, in breuem hanc tabellam congeffero, certaq; descriptione arctaro. Quam si in lo-
cum in quo frequenter uersaris, suffigas, futurum ut quum nunquam non oculis obuersetur, in memoriæ thesaurum citra molestiâ reponatur. Qua in re candido suffragatur calculo Erasmius Ro-
terodamus noster, omnium quos sol hic uidit ut doctissimus ita & eloquentissimus, idem quod nobis consultum uidetur, præcipiens.
Porro ut quid secutus sim, scias, primum figuras & tropos omnes, orationis uita complura, tum uirtutes in quibus tropi sunt, insigni-
ores exhibemus: eaq; omnia, tametsi præter aliorum consuetudine
ἔχουσιν & nomine comprehendimus, Non quod ita rectius qua-

drare censeam, sed quod hac ratioe uniuersa facilius in ordinem,
qui memoriam uel cum primis iuuat, digerantur. Deinde ipsa no-
mina, quae ubiq; ferme corrupta deprehenduntur, suae integritati
restituta graece reddimus, ijs etiam, quae uel Tullius, uel Fabius,
uel Diomedes latina fecerunt, appositis: pariter singula explican-
tes, tum finitionibus, tum exemplis. Postremo omnibus modum ad-
hibuimus, ne apud aequum iudicem, uel in congerendo graecorum
quorundam curiositatem aemulari, uel omitendo quae addidisse
praestaret, nonnullorum negligentiam referre merito uideri pos-
simus. Restant tamen aliqua, quae nec mihi faciunt satis, quibus
accuratius excutiendis, tempus quod huic lucubratiunculae
angustum destinaram, minime respondebat. Quic-
quid id est quod dedimus, iuuandi studio
dedimus candidissime lector, olim
ubi & eruditionis & otij plus
nacti fuerimus, pleniora
ac instructiora aspi-
rante deo prolaturi. Vale, &
nostram operam bo-
ni consule.

DE SCHE

MATIBVS ET TROPIS PETRI
MOSELLANI TABVLAE.

Σ *χῆμα* SCHEMA, est conformatio quæ dā uel dicti
onis, uel orationis, uel sententiæ, uulgi consuetudinem
excedens:

Cuius partes tres,

FIGVRA,
VITIVM,
VIRTVS.

FIGVRA.

Figura, uel sententiæ, uel orationis, uel uerborum est habitus,
præter communem consuetudinem innouatus.

Διόνοιας,

Et est duplex, scilicet

λίξως.

Διόνοιας, id est sensus uel sententiarū Figura, quæ quanquā
(autore Donato) ad oratores proprie pertinet, & nos quæ gram-
matici sunt, conquirenda hoc labore tantum statuimus, tamen eius
species ascripsissemus libenter, si non immēsam instiūti molem fu-
turam hac ratione prospexissemus.

Λίξως Lexeos, Figura est, quā in oratione aliquid quod ad uer-
ba attinet, innouatur præter uulgarem consuetudinem.

Cuius genera sunt, Figura

DICTIONIS,
LOCVTIONIS,
CONSTRUCTIONIS.

Figura dictionis, & illius partes.

Figura dictionis in prosa *βαρβαρισμός* barbarismus, in car-
mine *μεταπλάσμος* metaplasmus dicitur, Transformatio quædam
est unius dictionis.

P. MOSELLANI.

Prosthesis
 Epenthesis
 Proparalepsis
 Aphæresis
 Syncope
 Apocope
 Ecstasis
 Systole
 Diæresis
 Episyndesmos
 Syndesmos
 Ecclipsis
 Antithesis
 Metathesis

Cuius partes à grammaticis recensentur,

Πρόσθεσις Prosthesis, Appositio ad principium scilicet dictionis uel literæ uel syllabæ. Literæ, ut gnatus pro natus dixit Terent. Syllabæ, ut tetuli pro tuli.

Ἐπιένθεσις Epenthesis, Interpositio, quum inter primam & ultimam dictionis syllabam adijcitur litera, ut religio pro religio apud Verg. Syllabæ, ut induperator pro imperator. Iuuenalis.

Προπαράληψις Proparalepsis, quæ præassumptione dixeris, eadē παραγωγήν paragoge, etsi Diomedes separat, cum ad finem quippiam accedit, ut dicier pro dici, extulit Persius.

Ἀφαίρεσις Aphæresis Ablatio à principio dictionis, contraria πρόσθεσις Prosthesis. Literæ, ut ruin omnia late, pro eruit, Aeneidos secundo: Syllabæ, ut temnere pro contemnere, extulit poeta ibidem.

Συνοπή Syncope Concisio Figura planè contraria ἐπιένθεσις epenthesis, quoties è dictionis medio aliquid excinditur, ut dixi pro dixisti Terent. Repostum pro repositum, & accessis pro accessistis Verg.

Ἀποκοπή Apocope, Abcisio à dictionis fine uel literæ uel syllabæ

P. MOSELLANI.

labæ, contraria παραγωγή paragoge. Litera, Achilli pro Achil-
lis dixit Maro. Syllabæ, ἄω pro ἄωμοα, apud Homerum Odyss-
sæ. A.

Ἐκτασίς Ectasis, Extentio syllabæ natura contractæ, ut, Ex-
ercet Diana choros. Diana prima porrecta dixit, cum genuina
ratione fuisset contrahenda.

Συστολή Systole. Contractio naturæ protensæ, ut, idolum me-
dia breui dixit Prudentius, uir uere prudens, non inscitia Græ-
carum literarum, ut, literatores clamitant, sed in re sacra hac
usus figura.

Διαίρεσις Diæresis, diuisio unius syllabæ in duas, ut, Aulæ
in medio. Aeneidos tertio, pro aulæ, quo modo Lucretius in libris
de rerum natura genitiuos fermè semper in prima forma extulit.

Ἐπισυναλοιφή Episyndæphe, Conglutinatio duarum syllaba-
rum in unam, contraria Διαίρεσι diæresi, ut, Fixerit æripidem
ceruam, pro æripedem. Verg. Georg. 3.

Συναλοιφή Synalæphe, Deletio, cum uidelicet duabus uocali-
bus concurrentibus, prior quasi deleatur, ut, Carthag' Italiam con-
tra Tiberinaq; longe, pro Carthago Italiam. Aeneid. 1.

Ἐκθλιψίς Ecthlipsis, Elipsis quædam uocalium cum consonan-
tibus aspere concurrentium, ut, Multum ille & terris iactatus &
alto: Quem uersum dum metiris, dicere oportet, Mult' ill' & ter-
ris iactatus & alto.

Ἀντίθεσις Antithesis, siue commodiore uerbo ἀντίστοιχον an-
tistoechon, cum litera pro litera ponitur. Olli subridens hominum
sator atque deorum, pro illi Maro suæ πρώσως ποῖστος primo.

Μεταθέσις Metathesis, Transpositio quædam literarum, ut
quod Timbre dixit poeta in decimo pro Timber. In quo μετα-
πλάσμις metaplasmo mirum quàm sint audaces poëtae græci.

Adiiciunt quidam ex Diomede παραλλαγὴν προθέσεων, id
est immutationem præpositionum, quæ nobis non tam μεταπλα-
σμός quàm σολοικισμὸν solocismi species uideri solet. Verum hoc

SCHEMATA ET TROPI

loco meminere lector, non ubique metaplasmo locum esse, imo non idem in ioculari & paruo opere licebit, quod priscis illis in iusta & sublimis argumenti poetis condonatum est. Quare Horatianum illud semper in animo & pectore habeas: Tantum opere in magno fas esse obrepere somnum. Neq. statim imitandum proponas, quicquid usquam concessum inueneris.

Figura locutionis & eius partes.

FIGURA LOCUTIONIS, Ratio est quædam locutionis compositione nouata.

<p>Prolepsis, Hypozeugis, Anadiplosis, Epanalepsis, Paronomasia, Parcecion, Homœoptoton, Ismus, Hypallogie, Anihypophora, Climax, Asyndeton,</p>	<p>Zeugma, Syllepsis, Anaphora, Epizeugis, Schesis onomaton, Homœoteleuton, Polypoton, Endiadis, Prosopopeia, Aposiopesis, Polysyndeton, Antimetabole.</p>
--	--

Cuius hæ numerantur species,

Πρόληψις Prolepsis, id est, Præsumptio rerum summaria, que deinceps particulatius enarrantur, ut, Interea reges, ingenti mole Latinus Quadrijugo inuehitur curru, bigis ut Turnus in albis. Vergilius.

Ζεύγμα Zeugma, cum diuersæ clausulæ uni uerbo tribuuntur.

Et est triplex,

πρόζευγμα,
μεσίζευγμα,
ὑπὸ ζευγμα.

SCHEMATA ET TROPI

Πρόζευγμα Prozeugma, Præiunctio, quoties uerbū clausulæ præponitur. ut Cicero: Vicinū pudorem libido, timorē audacia, rationem amentia.

Μεσόζευγμα Mesozeugma, cum in clausularum medio uerbū collocatur. Cuius speciosum exemplum extat apud Maronē *Aeneid.* 3. Troiugena interpretes diuū, qui numina Phœbi, Qui tripodas Clarij, lauros, qui sidera sentis, Et uolucrum linguas, & præpetis omnia pennæ. Hic, sentis, & præcedentes & sequentes nec sūt clausulæ.

ὑπόζευγμα Hypozeugma, Subiunctio, cum uerbum subiungitur in fine. Cicer. in *Catilinam*: Nihil ne te nocturnum præsidium palatij, nihil urbis uigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munissimus habendi senatus locus, nihil horum ora uultusq; mouerunt?

ὑπόζευξις Hypozeuxis, figura superiori cōtraria, cum diuersæ clausulæ singulis uerbis redduntur, ut *Regem adit*, & *regi memorat nomenq; genusq;*. *Aeneid.* 8.

Σύλληψις Syllepsis, Conglutinata conceptio, quoties diuersi numeri clausulæ uno clauduntur uerbo. Vergilius in 1. Hic illius arma, hic currus fuit.

Ἀναδίπλωσις Anadiplosis, Reduplicatio, cum ultima prioris uersus dictio in sequentis principio iteratur. Maro in *deci*. Sequitur pulcherrimus astur, Astur equo fidens.

Ἀναφορά Anaphora, Relatio eiusdē uidelicet uerbi per principia plurimorum uersuum. Horatius *Odarū* 2. Otium diues rogat in patenti, Otium bello furiosa Thrace, Otium Medi pharetra decori.

Ἐπανόληψις Epanalepsis, autore Donato (nam Diomedes re clamat) cum eadē dictio uersum & incipit, & claudit, ut, *Multa super Priamo rogans super Hectore multa*. *Aeneid.* 1.

Ἐπιζευξις Epizeugis, Subiunctio eiusdem scilicet uerbi sine aliqua interstitione, maioris uehementiæ gratia. Qua ratione ser-

P. MOSELLANI.

mē & superiores sunt replicationes. Vergilius in 9. Mē, mē, ad-
sum qui feci.

Πορονομοσίτις Agnominatio latine dicitur, cum iucunda quæ-
dam uocū sit colluctio, significatu tamen diuerso. Terentius in An-
dria: Nam inceptio est amantium, haud amantium.

Σχέσις τῶν ὀνομάτων Schesis onomaton, id est, Nominum ha-
bitus quidam, quoties uerborum multitudo eodem copulandi habi-
tu coaceruatur, ut hoc apud Poëtam; Marsa manus, Peligna co-
hors, festina uirūm uis.

Παρομοίον Paroemion, Assimile, quoties multa uerba ab eodem
incipientia elemento, ex ordine collocantur, ut, O tūc tute Ta-
ti tibi tanta tyranne tulisti. Ennius, citante Prisciano libro duo-
decimo.

Ὁμοιοτέλευτον Homœoteleuton, Cum similiter uel dictiones,
uel sententiæ finiuntur. Ennius, ut citat Diomedes, Eos deduci, cue-
hi, quā de feri malui: Qua figura apud Græcos insignis est
Isocrates.

Ὁμοιοπλότων Homœoptoton, Cum eodem casuum tenore clau-
sula terminatur, ut est apud Sallustium; Maximis ducibus, forti-
bus, strenuisq; ministris.

Πολύπλοτων Polypoton, Multitudo casuum uarietate distin-
cta, ut Aeneid. 4. Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis, ipsisq; nepotes.

Ἐπιμῆσις Epimosis, Series est orationis, eodem filo ad clausulam
usq; protensa, ut, Principio cœlum ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum lunæ, Tūaniaq; astra, Spiritus intus alit.
Aeneidos septimo.

Ἐνδιὰδης Endiadis, Figura, cum fixum in mobile soluitur, ut,
Per famā ac populū. pro, per famosum populū, dixit Poëta.

Ἐπαλλογή Hypallage, Est quoties oratio conuerso rerum or-
dine effertur, ut, Dare classibus austros, pro dare classes austris.
Vergilius.

P. MOSELLANI.

Προσωποποιεῖα Profopoeia, Personarum fictio, nimirum cum rebus mutis sermo tribuitur. In qua quanquam poëta multum sibi permittunt, tamen & oratores usurpant, ut Cicero in Catilinam patriæ sermonem accommodat.

Ανθυποφορά Anthypophora, Cum tacite occurrimus quaestioni, quam figuram & poëta & oratores in usu habent, quorum exempla referre nimis hic longum esset.

Αποσιώπησις Apostopesis, Quam Cicero reticentiam appellat, cum per iram uel indignationem, orationis partem reticimus: Quos ego, sed motos praestat componere fluctus. tacet enim, puniā.

Κλίμαξ Climax, interprete Tullio, gradatio, quoties ab eo uerbo quo sensus superior claudebatur, inferior incipit, ac deinceps hoc modo quasi per gradus ascendit. Cuius aptissimum exemplum extat apud Homerum Iliados β. de sceptro ab Ioue in Agamemnonem usque deducto. sed & Vergilius in bucol. Torua leana lupum sequitur, lupus ipse capellam. & alia.

Πολυσύνδετον Polysyndeton, Structura multis nexa coniunctionibus, ut, Athamasq;, Thoasq;, Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon. Aeneid. 2.

Ασύνδετον Asyndeton, Superiori contraria, cum structura uinculis caret. Abijt, excessit, euasit, erupit. Tullius in Catilinā. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Aenei. 4.

Αντιμεταβολή Animetabole, apud quosdam inter figuras refertur, quam latine contramutationem uertere posses, ut, Non uiuo ut edam, sed edo ut uiuam, inquit Cato. Reliquae figurae, quas Fabius ex multis Graecis curiose satis conuertit, in praesentiarum ascribere non est animus: Partim quod Grammaticum artificium excedant, partim quod insigniores congerere tantum nostrum est institutum.

Figura constructionis, eiusque partes.

FIGURA CONSTRUCTIONIS, quae in syntaxi uulgarem rationem excedit,

SCHEMATA ET TROPI

Prolepsis,
Zeugma,
Syllepsis,
Euocatio,
Appositio.

Πρόληψις Prolepsis, Præsumptio totius, cuius partes ad unam proprietatem postea referuntur, ut, Milites pugnabant, unus in hostem, alter in patriam.

Ζεύγμα Zeugma, quoties una proprietas diuersis subiectis tribuitur, uni prius, alteri posterius, ita tamen, ut uiciniore respondeat, ut, ego & tu scribis.

Σύλληψις Syllepsis, Conceptio, cum dignius attrahit minus dignum, quæ ambo tamen ad unam proprietatem referentur, ut digniori respondeat, ut ego & tu scribimus.

Euocatio, Quoties prima uel secunda persona tertiam quasi euocat, ut, ego Vergilius cano, quanquam hoc loco mea sententia Vergilius, non tam tertie quam primæ personæ est.

Appositio est, cum duo fixa uel plura, sine copula nectuntur, ut, Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Vergilius in primo Aeneidos: Formosum pastor Corydon ardebat Alexim Delicias domini, in Bucu.

Nonnulli recentiores literatores συνηδονήν synecdochen addunt, quæ tum fit, cum ἄλλοις ὄντις Aethiops albus est dentes, dicimus, & ut Vergilius: Nuda genu, quod ἄριστον μὲν fieri certum est.

VITIVM.

Schematis pars secunda.

VITIVM in oratione quasi error quidam, qui & si poetis condonatur, in prosa tamen intolerabilis est.

Species sunt,
Obscurum,
Inordinatum,
Barbarum.

SCHEMATA ET TROPI

Obscurum, eiusque partes.

Obscurum, cum uel uerborum uel structurae uel uisio obscuritas quaedam inducitur.

Acyron,

Pleonasmus,

Perissologia,

Tautologia,

Cuius partes habentur,

Homœologia,

Amphibologia,

Eclipsis,

Periergia.

ἄκυρον Acyron, Improprietas, cum dictio minime proprie significationis orationi ceu nubes inducitur. Terentius: Nam quod tu speras, propulsabo facile. Speras pro times. Quomodo & Græci suum ἐπιπέσει usurpant.

Πλεονασμός Pleonasmus, Fit quoties (inquit Fabius) super uerbis cuius uerbis oneratur oratio, ut uidi meis oculis. Satis est enim, uide. Sic ore locuta est. Aeneid. 1.

Περισσολογία Perissologia, Fit cum sententia aliqua sine ponere rerum adijcitur, ut Liuius in octauo ab urbe condita: Legati non impetrata pace, retro domum unde uenerant reuerfi sunt.

Ταυτολογία Tautologia, eiusdem uerbi aut sermonis iteratio, cui uisio etiam Ciceronem obnoxium notat Fabius, quod dixit, Non solum igitur illud iudicium iudicij simile iudices non fuit, quamuis casu diuerso.

ὁμοιολογία Homœologia, Peius uisum superiori, cum oratio undiq; sui similis nulla uarietatis gratia leuat tædium, sed est tota coloris unius. Cuius exemplum, ne nimis longum sit, in præsentia rum non ascribemus.

ἀμφιβολογία Amphibologia, Quando structurae uisio, utro uerbum sit referendum dubitatur, quemadmodum Pyrrho oraculum respondit, Aio te Acacida Romanos uincere posse. Hic

P. MOSELLANI.

utri victoria promittatur, incertum.

Εκλάττεις Eclipsis, Defectus, quem (ni fallor) Fabius μετώρε uocat, cum sermoni aliquid deest, quo minus plenus sit, ut, Italiam fato profugus, deest, ad. Ego' ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? In Eunuchō.

Περύρα Periergia, Superuacua, & (ut ita dixerim) operositas nimia in loquendo. Quod uerbum aut idem, aut certe admodum affine ei, quod μεκρολογία nominat cum Fabius, tum Diomedes, cum sermo cultus gratia longior sit quàm oportet, Verg.

Postera uix summos spargebat lumine montes

Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt

Solis equi, lucemq; elatis naribus efflant.

Hæc uitia quanquam fermè omnia à Diomede sub obscuro ceu genere comprehenduntur, non tamen ignoro multis aliter uideri posse: Vt ut sit, nobis in paruo discrimine ponetur.

Inordinatum, eiusq; species.

INORDINATVM, cum uel ordo, uel dignitas uerbis deest.

Tapinosis,
Cacemphaton,
Cacozelon,
Aschematiston,
Cacosyntheton,
Soraismos.

Cuius species potiores censesentur,

Ταπίνωσις Tapinosis, Vitium quo rei dignitas uerbi humilitate deprimitur, ut quod Cato (autore Gellio) uerrucam montis, pro cacumine dixit.

Κακίμφορον Cacemphaton, siue αἰχρολογία eschrologian uocitare uelis, Vel cum corrupta consuetudine in obscenum intellectum detorquetur sermo, ut Aeneidos sexto: At ramum hunc aperit, ramum qui ueste latebat. Terent. Arrige aures Pamphile,

P. MOSELLANI.

cum arrectio genitāli membro propria sit . Vel cum iunctura de-
formiter sonat, ut, Numerum cum nauibus aequat. Quod posteri-
us obseruare, auris est planè delicatæ.

Κακόζηλον Cacozelon, Mala affectatio, cum ingenium scilicet
iudicio caret, & specie boni fallitur, infelicitèq; emulatur ui-
tium, ut omnium pessimum, ita hodie omnibus fermè commune.

Αχημοτίσιν Aschematiston, id est male figuratum, cum ora-
tio prorsus simplex, suis figuris quibus uelut stellulis reluceret,
caret.

Κακοσύνητον Cacosyntheton, male collocatum, ubi quippiam
non suum habuerit locum in quo quadret, ut, Versaq; iuuençum
Terga fatigamus hasta. Aeneidos nono.

Σωραϊσμός Soraismos, Miscella quædam & accruatio ex uar-
rijs ideomatibus apud Græcos, apud nos ex uerbis barbaris & lati-
nis, proprijs & improprijs, obsoletis & nouis. Ac ut sis sciens, in
his uarijs planè nihil tibi condonarim. Nam quamuis Vergilius se-
mel atq; iterum in ipsis audax fuerit, tibi tamen non in idem hæc
imitari fuerit consultum.

Barbarum, eiusq; species.

BARBARVM, uitiū quod ad quandā uelut barbariæ tēdēt.

Partes sunt hæc, Barbarismus,
Barbaralexis,
Solocisimus.

Βαρβαρισμός Barbarismus, Contra Romani sermonis legem
aut scripta, aut pronuntiata uitiōsa dictio. Fit autem additione,
detractione, immutatione, transpositione: & id quidem aut li-
teræ, aut syllabæ, temporis, toni, aspirationis. Quorum exempla
partim ubi figuræ dici meruerunt, exhibuimus: partim barbaro-
rum tum locutio, tum scriptio (ne dubita) suppediabit. In Græcis
poëtis ubique sunt obuia. His enim nihil negatum ridet Martialiss
adeo, ut apud illos is fermè optimus habeatur poëta, qui in eius-
modi quammaxime audax fuerit. Ad hæc indecoras literariorum

SCHEMATA ET TROPI

Quarundam pronuntiationes barbarismi nota inurunt, ἰωτακισμοῦς scilicet, λαβδακισμοῦς, μιστακισμοῦς, πλακτερισμοῦς. Sic enim Græci fingendis nominibus (ait Fabius) feliciores, uocant, ut ἡ χηλοσμοῦς, cum uox quasi in oris recessu auditur.

Βαρβαρικῆς, id est Barbara dictio, quoties Romano sermone peregrinae linguae dictio inseritur, ut γαζα apud Maronem, quod est Persicum: & mastruca apud Ciceronem, Sardum uocabulum.

Σολοκισμοῦς Solcecismus, Est (inquit Asinius Capito apud Gellium) impar & inconueniens compositura partium orationis, quæ per omnia partium orationis accidentia notatur, cum alia orationis pars pro alia ponitur, cum genus pro genere, casus pro casu, tempus pro tempore, modus pro modo, numerus pro numero, aduerbium pro aduerbio, præpositio pro præpositione. Horum omnia exempla, non ut imitareris, sed ut notata minori negotio deuitares, oppido quam libens ascripsissem, si per chartæ angustiam licuisset. Quare uel ipse obserues, uel ex Donato petas licebit.

V I R T V S.

Schematis pars tertia.

V I R T V S, qua oratio honestatur, attollitur que supra uulgi sermonem.

Cuius genera duo,

Proprietas,

Ornatus.

Proprietas, & eius partes.

PROPRIETAS, quæ uel scripto, uel pronuntiatione, uel uerbis nil improprium habet.

Eius partes sunt,

Analogia,

Tasis,

Syntomia.

Αναλογία Analogia, Est proportio quædam, finitore Diomede

SCHEMATA ET TROPI

(nam nobis non perinde probatur) qua recte scribendi ratio conseruatur. Hanc cum proprietatis partem fecerit Diomedes, quid tamen sibi uoluerit, non uideo.

Τόσις Τάσις, qua uerborum dulcis ac iucunda seruator modulatio, quod alia acuto tenore, alia graui, alia flexo moderamur. Quae uirtus ad uocis flexibilitatem praecipue pertinet.

Συνομοία Syntomia, Cum breui & compendioſo uerborum ambitu, res quantumuis ingens pro dignitate redditur. Vergilius Aeneidos primo: Nascetur pulchra Troianus origine Caesar, Imperium oceano &c. Est & orationis uelut lux quaedam, quae uerba ipsa rei proprie adeo accommodat, ut non tam narrari quam geri uideatur. Hanc uirtutem Graeci qui lucem quam rebus addit, *ἐπιφάνεια*, qui uero mouendi efficaciam, ab opere *ἐπίστασις* appellare consueuerunt.

Ornatus, & eius species.

ORNATVS orationis suo se nomine prodit, ut finitio ne minime sit opus.

Synthesis,
Generatio eius haec, Cyriologia,
Tropus.

Σύνθεσις Synthesis, Apta & concinna modulis suis structura, qua alius pes alio iucundioſam clausulam efficere dignoscitur. Qua de re Cicero libro de orator. tertio, & Fabius in nono abunde satis differuere.

Κυριολογία Cyriologia, Propria & sana oratio, quam ipsa ueritas & simplicitas exornant, ut, Romanos rerum dominos, gentemq; togatam. Hanc uirtutem Quintilianus non uno tantum loco laudibus uehit.

Τρόπος Tropus, quem clarissimi latinorum motum appellauerunt, est uerbi uel sermonis à propria significatione in aliam cum uirtute mutatio.

SCHEMATA ET TROPI

Metaphora,
 Catachresis,
 Metalepsis,
 Metonymia,
 Antonomastia,
 Epitheton,
 Synecdoche,
 Onomatopœia,
 Allegoria,
 Periphrasis,
 Hyperbaton,
 Hyperbole,
 Emphasis,
 Homœosis.

Cuius priores partes colliguntur hæc,

Metalepsis Metaphora, id est translatio, tropus longe pulcher-
 rimus, quando uel nomen uel uerbum, ex eo loco in quo proprium est, in
 eum in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est, trans-
 fertur: Vt uideo, a corporeo sensu cui proprium est, ad animi in-
 telligentiam transfertur.

Hæc multis fit modis:

Deflexione, cum uox est propinquo ad rem proximam detorquetur:
 ut uideo pro intelligo, cocoqueere pro ferre, deuorare pro uincere
 ac perferre. Siquidem in ijs id quod est corporis, ad animum trans-
 fertur, quo genere nihil est usitatus.

Ab irrationali ad rationale, ut Terentius: Quid ille gannat?
 quod uulpium proprium est.

Aut contra, ut si poetam cygnum, musicum lusciniam dicamus, ceu fa-
 cit Verg. Georg. 4. dum de apum rebus dicitur: Magnanimosque duces, to-
 tiusque ordine gentis Mores et studia, et populos, et praelia ducit.

Ab inanimato ad animal, ut Verg. Aeneid. 11. Si tantum pectore
 robur concipis. Hic a ligno ad hominem translationem fecit.

Aut contra: At procul excelso miratus uertice montis. Hic

SCHEMATA ET TROPI

Hominiis uerticem ad montem traduxit.

Ab animali ad animal, ut Pascentes apes.

Ab inanimato ad inanimatum, ut si quis syluam scaterere dicat, quod est fontium.

Ad hæc, quedã translationes sunt reciprocae siue communes, quas Graeci ἀνολοῦθες uocant. Nam ut pro gubernatore recte dixeris aurigam, ita & pro auriga gubernatore. Quedã unius duntaxat partis, quas illi ἀνουθολοῦθες appellant. Siquidem ut recte pro montis cacumine uerticem dixeris, ita non recte pro uertice cacumen ad hominem traduxeris.

Atq; hoc loco admonitũ te uelim lector amice, translationẽ unã esse, quæ in loco adhibita, ingēs decus addat orationi. Quare consultiũ fuerit, insigniũ metaphorarũ uim ex optimis autorib. annotatã cõparare. Sũt aut̃ (inqt Roter.) apud M. Tulliũ optime, apud Quintilianũ plurimæ. Sed & nos (si deus aspirarit) in uolumen iustũ diligẽter congeremus ex utriusq; linguæ autoribus insignes translationes, modo alius quispiam non anteuertat.

Κατὰ ἄχρησις Catachresis, Verborũ abusus, quæ non habentibus nomen iũ, accõmodat quod in proximo est, ut si parricidam appelles, non qui patrẽ occiderit, sed aliã hominem quemuis.

Μετὰ ἄλυσις Metalepsis, Trãsumptio. Ea est (inqt Roter.) ubi gradatim itur ad id quod ostenditur. Verg. in primo, Spelũcũ abdidit atris. Nigræ enim intelliguntur, ex nigris tenebrosæ, ac per hoc in præceptis profundæ. Verum huius tropi usus magis incidet in carmine, q̃ in oratione soluta.

Μετωνομία Metonymia, id est Trãsnominatio, cũ inuentorẽ pro re inuenta ponimus, ut, Sine Cerere & Baccho friget Venus, dixit Comicus. Quod si uertas, erit durius, ut uinũ precemur pro Baccho. Vel cũ cõtinentens pro eo quod cõtinetur usurpamus: Nũc pateras libate Ioui. Vel cõuerso, Vina coronãt, pro poculis dixit Maro. Vel cũ dominus rei pro re ipsa ponitur, ut, De senẽ gustari, pro de pecunia senis. Vel cũ ex effectu efficiens acci-

P. MOSELLANI.

pimus, ut, Pallida mors æquo pulsat pede pauperū tabernas, Regūq; turres. Vel cū ducē pro his q; subsunt, ut cæsus Annibal. Vel cū autorē pro opere, ut, Terentius semper in manibus habendus.

Ἀντωνομασία Antonomastia, Ea est nominis permutatio, ut si quis pro Achille Pelidē dicat, pro Iunone Saturniam, quemadmodum Vergilius & Horatius.

Ἐπιθετικόν Epitheton, id est Appositum, quoties proprium nomē adiecto aliquo quasi uestitur, ut, At pius Acnæas, sæuus Hector, formosus Alexis, apud Poëtam.

Συνεχοχὸν Synecdoche, Quā Cicero intellectuonē uocat, quoties ex uno plura intelligimus, ut, Romanus prælio uictor, pro Romani. Ex parte totū, ut mucronē pro gladio: retroq; ut inges à uertice pōtus. Ex specie genus, Iracūdiōr Adria, p quouis mari dixit Horatius. Ex materia rem cōfectam, ut ferrū pro gladio. Ex præcedentibus sequētia, ut uirginē solūm zonā, id est de uirginea uir. Breuiter, cum aliud ex alio intelligitur, ut uixerunt pro mortui sunt, exclamauit Orator.

Ὀνομαστυχία Onomatopœia, Nominis confictio soni imitatio ne, Clangorq; tubarū. Verg. Timire, balare, mugire, & reliqua quæ significandi gratia pro tempore fingimus.

Ἀλλυγοπία Allegoria, quā inuersione interpretantur, cū aliud uerbis, aliud sensu ostenditur, ac nonnunquam contrarium.

- Aenigma,
- Parœmia,
- Ironia,
- Sarcasmus,
- Astysmus,
- Mysterismus,
- Antiphrasis,
- Charientismus.

Species nominantur hæc,

Ἰντυχία Aenigma, Obscura quædā allegoria, magis uitium Quintiliano quàm uirtus, cum dilucide dicere uirtutis nomine.

P. MOSELLANI.

cōmendetur. Hinc opinor motus Diomedes, & utriusque virtutibus cōnumerat. Cuius exemplū aptissimū extulit Hesiodus Georgi. 1. πλὴν ἡμῶν πάντες. Quod Plato lib. de legibus tertio exponit multis uerbis. Quæ omnia huc tendūt, Satius esse ἄδελφῶν ἢ ἄδελφῶν. Hoc est, iniuriam pati quàm inferre.

Παρομοία Parœmia, id est adagium (definitore magno illo Erasmo) dictū celebre aliqua nouitate insigni, ut, Lupus est in fabula. Terent. cum silendū moneat. An autem hæc finitio huic loco quadret, qui uelit, ex Erasmi Chiliadibus inquirat: Diomedes certe & Donatus allegoriæ speciem faciunt.

Εἰρωνεία Ironia, Illusio quæ non ex uerbis, sed uel pro nuntiatione uel persona uel rei natura intelligitur, ut, Heus tu bone uir curasti probe. Terent. in Andria.

Σαρκασμός Sarcasmus, locus amarulentus, atque hostilis derisio. ut, En agros, & quam bello Troiane petisti, Hesperiam metire iacens. Aeneidos duodecimo.

Ἀσυσμός Astysmus, Urbanitas, orationis quasi festiuitas, ut qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atque idem iungat aulpes, & mulgeat hircos. Verg.

Μυκτηρισμός Mycterismus, Simulatus risus, sed tamen non latens: quod Persius naso suspendere uocat μυκτῆρ enim Græcis (autore Iulio Polluce) nasum significat.

Ἀντιφρασίς Antiphrasis, Vnius uerbi ironia, ut bellū dicitur, quod minime bonum: & Hieronymus monachum quendam Vigilantium uocat ἀντιφρασίην uocinat.

Χαριώτισμός Charientismus, Quo duriora re ipsa, gratiosis uerbis molliuntur. Terent. Bona uerba quæso, cum pristinum deprecaretur Dauus, quod Plato de rep. primo ἐυφραμίην dicit.

Et hæc iam dictæ sunt allegoriæ species.

Περὶφρασίς Periphrasis. Latine (tametsi inuito Fabio) circumlocutio, est fusior & copiosior rei descriptio, aut ornandæ rei gratia quæ pulchra est, ut, Tempus erat, quo prima quies mortalibus

P. MOSELLANI.

ægris Incipit, & nodo diuim gratissima serpit. Aeneid. 2. Aut te-
gendæ gratia quæ turpis : Placidumq; petiuit Coniugis effusus
gremio per membra soporem.

ὑπερβολὴ Hyperbaton, Transgressio quædam uerborum, or-
dinem communem perturbans.

Anastrophe,

Dialypsis,

Diacope,

Synchysis,

Hysteron proteron.

Cuius species,

Ἀναστροφή Anstrophe, Reuersionem dixeris, est uerborum
tantum ordo præposterus, ut mecum, secum, pro cum me, & cū te.
Italiâ contra, pro contra Italiâ, apud Verg. in primo.

Διάλυσις Dialypsis, siue ἀσύνθεσις Parenthesis, Ordinis dis-
solutio per interpositâ sententiâ, ut, Aeneas (neq; enim patriâ con-
sistere mentis Passus amor) rapidum ad naues præmittit Achate.

Διακοπή Diacope, siue τμήσις Tmesis, Dissectio, cū scilicet
dictionis compositæ iunctura soluitur aliquo interposito, ut, Septe
subiecta trioni, cum septentrioni dicendum fuisset.

Σύγχυσις Synchysis, Confusio. Est enim quoties ordo omni ex
parte turbatur. Treis notus abreptas in saxa latentia torquet. Sa-
xa uocant Itali medijs quæ in fluctibus aras. Habet autem ordo hoc
modo autore Donato, Treis naues abreptas notus torquet in saxa,
quæ Itali uocant aras.

Ὑστέρων πρότερον Hysteron proteron, siue ὑστέρολογία Hysterolo-
gia, cū id quod secundo loco sit, priorē in orationis ordine possidet.
Et torrere parant flammis, & frangere saxo. Aeneid. 1.

ὑπερβολὴ Hyperbole, autore Fabio, Demētiens est superiectio,
ut quæ fidē non mereatur, uel augendi gratia, ut Ocyor euro uita
nostra, apud Horatiū dicitur: Vel minuendi gratia, ut Testudine
tardior. In quo tropo monet Quintilianus modū in primis seruare
oportere, ne in ὑπερβολῇ uitiū supra notatū nos inducat.

P. MOSELLANI.

Ἐμφασις *Emphasis*, Siue cū latēs aliquid unā significatur, siue expressior denotatio. Hæc cum multis fiat modis, hunc habet præcipuum, quoties fixū pro mobili ponitur, ut scelus pro scellesto.

ὁμοίωσις *Homœosis*, Ignoræ rei per eius quæ magis nota est similitudinem expressio.

Cuius genera recensentur
Icon,
Parabole,
Paradigma.

Ἐἰκων *Icon*, Imago, cum quippiam ad imaginē alterius rei quæ si describitur, ut os humerosq; deo similis. Huc enim ad dei imaginem, Aeneam comparavit Poeta.

Παράβολον *Parabole*, Quæ Cicero collationē interpretatur. Ea est (inquit Donatus) rerū genere dissimiliū cōparatio. Plato in *Euthyphone*: Iuvenū in primis ratiōne habere conuenit (nam sic transponimus) ut in optimos uiros adolescant, haud aliter, ac prudentem agricolam teneriusculis plantis primam curam adhibere decet, deinceps uero & alias non negligere.

Παράδειγμα *Paradigma*, cum ex historia res aliqua narratur, qua uelut exōplo accendimur & ipsi huiusmodi uel facere uel uitare. Cuius usus tā est frequens cū apud poetas iū apud oratores, ut minime opus uideatur exempla in medium afferre.

Quidam præter tropos etiā ad orationis uirtutes ὀρθότητι pertinere putant, quam χρονολογία, ἱστορικία, ἑτυμολογία, ἰκονολογία, ἰκονόδοξος, κατὰ λόγον, συλλογισμῶν, ἀπὸ τοῦ ὀρθῶν, atq; id genus alijs constare putant, quæ nos finitionibus minime explicabimus. partim, quod propius ad oratiōis copiā attinere uideatur: partim, quod ipsa etymologia & prima (quod aiunt) fronte quid rerū sint, præ se ferant: partim etiā, quod nostri institui angustia non sicut Chrysippæum hunc acerrimum explere.

F I N I S.

GEORGIUS MAIOR

CANDIDO LECTORI S.

Contraximus hic in figurā quandā Philippi Melanchthonis rhetoricas institutiones, non infrugiferā studiosis adolescentibus fore arbitrantes: Partim quod omnia arcta et succincta facilius tum intelligantur, tum alius ac tenacius memoriae infigi & insculpi soleant, quā quae sparsa & tanquam in campo diffusae sunt: Partim, ut aliquid scripturi, hac tabella ob oculos posita, statim rhetorici artificij admonerentur. Adiunximus & figurarum ordines, quibus oratio tanquam flosculis & stellis exornari solet. Neque uero temere citra auctoris consilium hanc emisimus. Iam si quis uel exempla desiderat, uel figurarum definitiones, is ex auctore ipso requirat. Malim tamen exempla ex fontibus, uidelicet Ciceronis & aliorum eruditiorum orationibus peti. Quare optime lector operam nostram boni consule. Vale.

AD LECTOREM.

Autorem laudare uetat reuerentia, laudet

Qui debet, uel qui se bene posse putat.

Hoc mirantur opus docti, quod parua tabella

Ante oculos ponit, qui legis ista, tuos.

Nec quicquam qui composuit mutauit ab illis,

Quae tibi speraui hoc fore plano modo.

Aut ignur fallor, uel erit tibi grata profecto

Ampla in tam tenui bibliotheca libro.

FINIS.

IN PHILIP.

PI MELANCHTHONIS RHE-

torica Tabule.

TRia sunt omnino causarum genera. Demonstratiuum,
Deliberatiuum, Iudiciale.

DEMONSTRATIVVM.

Demonstratiuum, cum laudamus aut vituperamus.

Et est triplex, scilicet, Personarum,
Factorum,
Rerum.

Demonstratiuum personarum.

Demonstratiuum personarum habet orationis partes quatuor, videlicet

Exordium,
Narrationem,
Contentionem,
Perorationem.

Exordium constat locis,

Benevolentie,
Attentionis,
Docilitatis.

Benevolentia petitur a

Rebus,
&
Personis.

Sunt uero plurimi benevolentie captandae loci, qui hic recenseri nequeunt. Vt uimur nonnunquam insinuatione etiam, cum turpitudinem quae in causa uidetur esse, excusamus.

Attentio, cum affirmas te dicturum esse de

Nouis
Necessarijs
Vtilibus
Difficilibus
Obscuris

rebus.

Docilitas, cum affirmas te

Breuiter
Dilucide

dicturum.

MELANCHTHONIS TABVLAE.

Natales,
Pueritia, ubi de ingenio dicitur & educatione.
Adolescentia, ubi studia considerantur.
Iuuentus, ubi res publicè aut priuatim gestæ
Senectus, (considerantur.
Mors, quæ illam secuta sunt.
Contentione ferè hoc genus caret, qui non agitur de dubijs
rebus.

Peroratio constat Enumeratione argumentorum,

Affectu.

Demonstratiuum factorum.

Demonstratiuum factorum ha-
bet partes quinq.

Exordium,
Narrationem,
Confirmationem,
Confutationem,
Perorationem.

Exordium ab hisdem locis petitur, à quibus superius.
Narratione in hoc genere raro utimur, frequèius propositiõibus.

Confirmationis loci,

Honestum
Vile
Facile
Difficile
Possibile
Impossibile.

Circumstantiæ,

Quis
Quid
Vbi
Quibus auxilijs
Cur
Quomodo
Quando.

IN RHETORICA

Confutatio ferè non incidit in laudes. Huius autem loci sunt contrarij confirmationi.

Peroratio constat	Repetitione argumentorum, Affectu	Gratulationis in lætis, Imitationis in lætis, Cõmiserationis in tristibus.
-------------------	--------------------------------------	--

Demonstratiuum rerum.

Demonstratiui rerum sunt partes quinq.:

Exordium,
Propositio, Nam in hoc genere narratio nulla est: sed uice narrationis propositio ponitur:

Quæ sunt	Confirmatio eius loci	Honestum Vtile, Facile, Difficile.
----------	-----------------------	---

Confutatio, quæ locis contrarijs constat.

Peroratio, quæ constat ijsdem locis quibus supra.

DELIBERATIVVM.

Deliberatiuum, cum suademus aut dissuademus, petimus, hortamur aut dehortamur.

	Exordium, Narratio, quæ rara est. Eius uice propositio ponitur. Nonnunq̃ incidunt breues narrationes, sed statim sequitur propositio.	
Huius partes	Confirmatio, cuius loci	Honestum, Exempla plurimum ualent in hoc genere. Vtile, Facile, Difficile.

Confutatio, quæ à locis contrarijs petitur.

Peroratio, ut supra, Enüeratiõe & affectu cõstat.

IUDICIALE.

Iudiciale, quo controuersie ac lites continentur.

MELANCHTHONIS TABVLAE.

Huius triplex est status.

Qui sunt

Coniecturalis, An sit.

Iuridicialis, iure an iniuria.

Legimus, Quid sit.

De coniecturali statu, An sit.

Status

CONIECTURALIS constat quinque partibus.

Exordium,

Narratio, quæ est historica facti commemoratio,
cum sequitur statim propositio.

Quæ sunt

Confirmatio,

Comprobatio,

Peroratio.

Voluntas,

Confirmationis autem huius, loci duo sunt, scilicet

Potestas.

Voluntatis loci

Qualitas personæ,

Causa inducens ad suscipiendum facinus.

Cuius loci

Impulsio, quæ est affectus, ira, odiū, auaritia &c.

Ratiocinatio, quæ à spe cōmodorū ducitur.

Loco

Tempore

Viribus

Idem sunt loci defensoris.

Signis

Antecedentibus

Consequentibus.

Potestas constat
circūstantijs,

Absolutionē, cū docemus id signū quod factum
est, misericordia & humanitate factum esse.

Defensor tamē
addet

Inuersionem, qua docemus signum quod contra
nos produciūtur, pro nobis facere.

De iuridiciali, iure an iniuria.

IN RHETORICA

Iuridicialis partibus constat quatuor, scilicet	Exordio Narratione Confirmatione, cuius proprij sunt loci. Peroratione
Est autem duplex status negotialis,	Absolutus Assumptiuus.
Absolutus, cum simpliciter aliquid defenditur,	Natura Lex Consuetudo
Cuius loci sunt	Aequum Bonum Iudicatum Pactum
Assumptiuus, cum assumpta re extranea, defensio tractatur.	Concessio
Eius loci sunt	Translatio criminis. Remotio
Concessionis partes	Purgatio, cum fatemur nos peccasse, sed per imprudentiam aut casum. Deprecatio.
De statu legitimo, Quid sit.	Definitio Contrarijs legibus Ambiguis scriptis Ratiocinatione.

FIGURAE TVM VO CABVLORVM TVM

TRES sunt figurarum ordines:
sententiarum.

Quorum

Primus pertinet ad dictionē tantū figurandam.
Secundus pertinet ad orationem figurandam.
Tertius pertinet non ad orationē tantū ornam-
dam, sed etiā auget corpus orationis: quem Cice-
ro exornationes sententiāruū uocat. Hic est Quin-
tiliano uel forma amplificandi, uel argumenta.

Ordo primus.

Ordo primus qui ad dictionem tantum figurandam spectat,

diuiditur in

Tropum

&

Schema.

TROPVS est dictionis uel orationis mutatio à propria
significatione ad cognatam:

Metaphora

Onomatopœa

Synecdoche

Periphrasis, quæ fit

Catachresis

Metonymia

Metalepsis

Antonomastia

Etymologia

Notatione

Definitione

Aenigma

Parœmia

Ironia

Sarcasmus

Astyismus

Mycterismus

Antiphrasis

Charientismus.

Dictionis, ut

Allegoria

Hyperbole

Eicon

Parabola

Paradigma

Allegorie species

Orationis, ut

IN RHETORICA

Parabola tamen & Paradigma ad confirmandum potius pertinent, & inter argumenta recenset Fabius.

SCHEMA est uocis inflexio, quæ auribus tantum inscriuit.

Grammatica
eius genera
sunt

Orthographicum
eius species sunt

Prosthesis
Epenthesis
Paragoge Vsus
horum
in car
mie e.
Apheresis
Syncopa
Apocopa
Ectasis
Systole
Synalopha &c. ut
de Donato & Me
sellani tabulas.

Estque
duplex
ut

Syntacticum eius
species sunt

Prolepsis
Zeugma
Syllepsis
Synthesis
Synecdoche
Antiphrasis
Hyperbaton

Rhetoricum
eius speci
es sunt

Repetitio
Complexio
Copulatio
Traductio
Asyndeton
Polysyndeton
Homoeoptoton
Homoeoteleuton
Hypallage
Paranomasia
Anataclasis
Aposiopesis
Ellepsis

MELANCHTHONIS TABVLAE.

Ordo secundus.

Ordo secundus pertinet ad orationem tantum figurandam.

	Interrogatio		Imprecatio
	Subiectio		Obtestatio
	Exclamatio	Sub exclamatiōe	Ominatiō
	Dubitatio	continentur	Adhortatio
	Paradoxum		
	Communicatio		
	Permissio		
	Licentia		
	Auerſio		
	Proſopopœia.		

Huius ordi
nis sunt

Ordo tertius.

ORDINIS tertij sunt, quæ Ciceroni exornationes ſenſentiarum dicuntur. Suntq; ea quæ ſequuntur:

Auxesis
Tapinofis Verbis fiunt ſingulis.

Meioſis

Synonyma

Incrementum

Gradatio

Congeries

Contentio

Contrarium idem.

Antithesis

Commutatio

Communicatio

Reſſeſſio

Reſponſio

Præternio

Paralepſis idem.

Occupatio (quæ à Cicerōe Præſumptio

Ordinis tertij sunt

IN RHETORICA

dicitur, à Fabio occupatio)

Transitio

Metabasis

Correctio

Interpositio

Ordinis tertij sunt

Reiectio

Aetiologia

Confessio

Δικολογία excusatio est.

Finis

Hypotyposis

Expolitio

Distributio

Diuisio

Prosopopœia

Sermocinatio

Chronographia

Topographia

Comparatio

Ordinis tertij sunt

Sententia

Apophthegma

Epiphonema

Clausula

Noema

Pathopœia, affectiũ

uarietas, quæ petitur

à circumstantijs à

Sexu

Temporibus

Locis

Personis

Actatibus &c.

FINIS.

PHILIPPVS MELAN-
CHTHON STUDIO SIS S.

EXtat de Copia Erasmi commentarius, cuius optarim utili-
tatem uulgo tam perspectam esse, q̄ est titulus ubiq; notus.
Quam̄ enim opus in specie minutū uideatur, tamen si pro-
pius inspexeris, cōperias uere esse quod audit Copiae cornu. Nam
cū figuras omnes locupletandæ illustrandæq; orationis tradat, &
informet, non uulgarē eloquentiæ thesaurū continet. Miseret me
profecto iuuentutis nostræ, cum uideo optimis quibusq; autoribus
uelut ordine motis, in pretio esse, amari, teri, libellos quosdā & quos-
povs, quorū alij simpliciter inepti, alij etiā perniciosi sunt. Catullus
seculi incōmoda malos poetas uocat: nos quanto iustius de nouitij's
illis scriptis queri possumus. Nullū est enim uenenū presentius ma-
lo libro. Quare oportuit iudicio optimos quosq; libros tanq̄ magi-
stros studiorū omnium ac officiorum uitæ deligere. Mihi uero nulli
de hominū ingenijs melius mereri uidentur, q̄ qui exercitationem
dicendi adiuuāt. Nā reliquæ literæ omnes, ubi non accesserit usus
aliquis styli, cū mutæ sunt, tū ad acuendū animi iudiciū nō multū
conducunt. Suntq; ad dicendi scribendiq; exercitationem, tanquā
ex umbra in lucem, ex puluere in arenam proferendæ. Porro cum
hic libellus de copia mirifice conducatur ad eam studiorum partem,
dignus est quem in delicijs habeas, summa cura euoluas atq; edi-
scas. Hoc ego religiosus moneo, quod intelligo quasdā pestes homi-
num esse, qui ab humanarū artium studio impernam iuuentutem
dehortantur, digni sane in quos publicis legibus animaduertatur.
Credere mihi, opinione maior uis est harum artium, nec poenitebit
in his discendis operam sumpsisse. Quare adhortor, ne quis patia-
tur hoc librorū genus importunitate cuiusquam sibi ē manibus ex-
torqueri. Bonam operam nauauit adulescens, qui totum de Copia
commentarium in hanc tabulam contulit & oculis subiecit, ut
memoriam adulescentium adiuuaret. Valet.

IN ERASMI LIBRVM

DE COPIA TABVLAE.

TRIPLEX EST COPIA.

videlicet, Dictionum
Orationum
Sententiarum.

Dictionum copia.

Dictionū copia, quæ fit singulis uocabulis, cōsistit in *Synonymia*,
 quæ est, cum diuersa uerba eandem omnino rem declarant,

ut *Ensis, gladius:* Huc p̄inēt *Sordida, Inusitata, Poëtica*
quoq; *Prisca, Obsoleta, Dura,*
Domus, ædes. *Peregrina, Nouata.*

Orationum copia.

Orationū copia multas habet
 variandi rationes, videlicet

<i>Enallagen</i>	1
<i>Antonomastiam</i>	2
<i>Periphrasim</i>	3
<i>Metaphoram</i>	4
<i>Allegoriam</i>	5
<i>Catachresim</i>	6
<i>Onomatopœciam</i>	7
<i>Metalepsim</i>	8
<i>Metonymiam</i>	9
<i>Synecdochen</i>	10
<i>Aquipollentiam</i>	11
<i>Comparatiua</i>	12
<i>Relatiuorū cōmutationē</i>	13
<i>Amplificationē</i>	14
<i>Hyperbolem</i>	15
<i>Diminutionem</i>	16
<i>Compositionem</i>	17
<i>Constructionem</i>	18
<i>Mutationem figure</i>	19

1. Enallagæ est, cū uoce modice deflexa, uarietatis nonihil con-

ERASMI TABVLAE.

ciliatur. Constat autem potissimum duobus
Partis mutatione
modis,

Qualitatis nouatione.
Partis mutatio fit, cū permutatur uerbū

Nomine,
Participio,
Supino.

ut, Non dubito, nō est mihi dubium :
Amantem redama, Redama eum qui te amat:
Venit ut eripiat, Venit ereptum.

Qualitatis nouatio fit, cum mutatur aut

Numerus
Persona
Genus.

ut Romanus prælio uictor, pro Romani uictores:
Quid facias? Ut homo est ita morem geras:
Lachrymat, pro Lachrymatur.

2. Antonomasia est nominis pmutatio, ut Aeacides pro Achille.
Nonnunq̄ epitheton pro ipso nomine ponitur. Liuius: Abundat mul-
titudine hominum Poenus. Poenus pro Annibale.

3. Periphrasis rem quæ breuius significari potuisset, latius osten-
dit: ut Troiani belli scriptor, pro Homero.

Cōstat autē Etymologia, cum nominis rationē explicamus.
Notatiōe, cū accidētū indicio aliqd significatur
Finitione, ut pro rhetorica, benedicēdi ars.

4. Metaphora est quæ uocē propriā ad cognatā trāsfert. Hæc
putat M. Cicero tanq̄ stellis quibusdā illuminare orationē, planeq̄
lumen orationi afferre.

Deflexione
Irrationali ad rationale
Rationali ad irrationale
Animali ad non animal
Non animali ad animal
Animali ad animal
Inanimato ad inanimatū

Sumuntur autē metaphoræ à

IN COPIAM

Deflexio, quoties uox è propinquo ad rem proximam flexitur,
 Videre Intelligere,

ut pro
 Audire Obtemperare.

Ab irrationali ad rationalem, ut
 Liuius: M. Portius Cato q̄ allatrare Scipi
 onis magnitudinem solebat.

A rationali ad irrationale, ut si perfidum uulpem dicamus.
 Teret. Quid ille gāni? qđ uulpiū p̄priū ē.

Ab animali ad non animal, ut
 Ridet ager,

A non animali ad aīal, ut Ambo florētes ætatibus. Viridis ætas.
 Parturūt arbos.

Ab animali ad animal, ut Pascentes apes.

Ab inaiato ad inanimatū, ut Oratio fluit, Sylua scatet.

Sunt aut̄ quædā metaphora,
 ἀγκυλοποι, ut gubernator & auriga, quæ
 possunt conuerti.

ἀνακταλοποι, ut uertex, quod recte ab ho
 mine ad montē trāsferitur: Cacumē,
 quod montis est non ueni.

5. Allegoria est multorum uerborum continuata metaphora,
 ut iugulū petere, pro eo quod est, Cause caput aggredi.

6. Catachresis est uerbi abusus, ut cum dicimus Parricidā, qui
 matrem aut fratrem occiderit.

7. Onomatopœia fictio nominis dicitur, ut Taratantara. Huc
 pertinet Paragoge, id est deriuatio nouorū uerborū ex analogia
 sumpta, ut Syllaturire præ Syllæ mores imitari.

8. Metalepsis, cū ex uno significato aliud colligitur, ut Spelūcis
 abdidit atris. Nā nigra intelliguntur, & ex nigris obscura, & p̄

9. Metonymia est trāsnoatio (hoc in præcepto profundæ
 Inuentorem Inuento

Fit aut̄ cū ponimus

Continens pro

Inuento
 Contento.

ERASMI TABVLAE.

- Exemplū primi, Sine Cerere & Baccho friget Venus,
 ut
 secūdi, Epotos cados, Seculū felix.
 Fia præterea & alijs quibusdam modis.
10. Synecdoche (quam intellectionem uocant) cum intelligi-
 mus ex Vno plures Poenus fugatus, pro Pœni,
 ut
 Parte totum Mucronem pro gladio,
 Placet Dissplicet,
 non
 11. Aequipollentia, ut Accipio Recuso.
12. Comparatiua, quæ copia nascitur ex contrarijs:
 Prius lucrum honestum.
 habet
 Posteriorius honestum quàm lucrum.
13. Relatiuorū commu-
 tatio, ut, Vxor illius esse non uult,
 Non uult illum maritum:
 Non aliū mihi patrē optē,
 Nullus malim esse filius.
14. Amplificatio est, cū uerbū atrocius subijcimus loco proprij,
 ut cum dicimus Latronem Improbo,
 pro
 Occisum Cæso.
- Ad auxesim pertinent,
 Scelus
 Monstrum &c.
 Pestis
 Labes.
15. Hyperbole, ut Ocyor euro,
 Vox astra ferit.
16. Diminutio, cum eum qui pulsauit, dicimus attigisse. Inter-
 dum uicinos sapit hyperbolen,

IN COPIAM

Vix offibus herent,

ut,

Breuior Pygmaeo

17. Compositio sita est in his ferme figuris,

Afyndeto
Polysyndeto
Syzeugmeno
Epanalepse
Synonymia.

Afyndeton, ut Veni, uidi, uici.

Polysyndeton, ut Tectumq; laremq;.

Syzeugmenon, quoties ad unum uerbum plures sententiae respondent.

Fit autem trifariam: Cum

Præponitur,

Sequitur,

Interponitur:

Deflorescit forma uel morbo uel ætate,
ut, Vel morbo uel ætate forma deflorescit.
Aut ætate forma deflorescit aut morbo.

Epanalepsis, Nihil ne te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis uigiliae, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munissimus habedi senatus locus, nihil horum ora uultusq; mouerunt? Cicero in Catilinam.

Synonymia, ut

Vicit timorem audacia,
Rationem superauit amentia,
Libido pudorem expugnauit.
Multū pudorem, multū pudoris.

18. Constructio, ut

Scriptit mihi, scripsit ad me.

19. Mutatio figurae, quoties alio atque alio affectu pronuntiatur oratio.

ERASMI TABVLAE.

Interrogationem
Ironiam
Admirationem
Dubitationem
Adiurationem
Abominationem
Exclamationem
Occupationem
Subiectionem.

Fit autem ferè per

Interrogatio: Nihil te est uanius, an quicquam te uanius?

Ironia: Non ista curat populus, id populus curat scilicet.

Admiratio: Magnum bonum porto, Dñi boni, boni quid porto?

Dubitatio: Tum deos contemnat tum homines, haud scio magis ne deos contemnat an homines.

Adiuratio: Nihil mihi carius fama, dissercam si quid mihi carius fama.

Abominatio: Est uir impurus, o hominem impurum. Hocine seculum, o scelera, o genera sacrilega, o hominem impium.

Occupatio: Virgines complures stuprauit, ut interim de Vestali incestu polluta fileam.

Subiectio: An quod adolescens praestiti, cum etiã errare cū excusatione possem, id nunc aetate praecipitata commutè ac retexãe Non faciam. Cicero epistolarum familiarium libro undecimo.

Sententiarum copia.

LIBER SECVNDVS.
SENTENTIARVM copia est, cum oratio amplificatur

	Distributionem	I.
	Enumerationem	II.
per	Hypotyposim	III.
	Egressionem	III.
	Epitheta	V.
	Circumstantias	VI.

IN COPIAM

	VII.
	VIII.
	IX.
	X.
	XI.
per	XII.
	XIII.
	XIII.
	XV.
	XVI.
	XVII.
	XVIII.
	XIX.

Amplificationem

Propositiones

Probationes

Tractationē locorū cōmuniū uirtutū ac uitiorū

Locos communes

per

Exempla

Tractationem exemplorum

Exempla fabulosa

Expolitionem

Apologos

Somnia

Fictas narrationes

Multiplicationem partium rhetoricarum

Totius in partes,

I. Distributio est uel

Generis in species.

Totius in partes, ut Totus monstrū est, Pilosæ genæ, dentes pu-
tridi, foedi oculi, supercilia, frōs, uultus deniq; totus barbarus est.

Generis in species, ut Luxuria cum omni ætati turpis, tum se-
nectuti turpissima est.

II. Enumeratio, cum enumerantur rei

Occasiones

Cause

Consilia

Acta

Euentus

Præcedentia

Consequentia.

Rerum

Personarum

III. Hypotyposis consistit descriptione

Locorum

Temporum.

ERASMI TABVLAE.

Circumstantijs
 Collationibus
 Similitudinibus
 Dissimilitudinibus
 Imaginibus
 Metaphoris
 Allegorijs
 Epichetis
 Fabulis
 Gentium formis & moribus
 Fabulosis descriptionibus.

Hypotyposis rerum
 consistit in

Horum exempla passim multa habes, In primo Liviij, ubi Albæ ex-
 cidiū describitur. Apud Fabiū lib. 8. cap. 3. de Enargia.

Genere
 Natione
 Patria
 Sexu
 Aetate
 Educatione
 Disciplina
 Studijs
 Habitu corporis
 Fortuna
 Animi conditioe.

Hypotyposis personarū quæ depinguntur à

Exempla sunt plurima, Apud Liviū libro primo Decadis tertiæ
 depinguntur Annibal. Et libro nono Decadis quartæ M. Portius
 Cato. apud Sallustium Catilina, & pleriq; alij.

Hypotyp. locorū est duplex,

Τοῦτο γὰρ φησὶ

uera

si est

ficta.

Vera, ut apud Maronem Carthaginijs & portus descriptio.

Ficta, ut apud Ouidium domus Famæ,

IN COPIAM

Hypotyposis temporū cōpre-
bendit descriptiones

Veris, Hyemis, Autumnū,
Aestatis, Vindemiæ &c. nem
Qualitates temporū, Pacis, Bel-
li, Seditionū, Turbationū &c.
Laudādi, Vituperādi,

III. Egressio adhiberi solet

Ornādi, Præparandi
gratia.

Sumitur à superioribus locis

Expositione rerū gestarum,
Descriptione locorū & Apolog.
Locis comunibus, cū dicimus in
luxuriā, auaritiā etc. et cōtrā, cū
laudam⁹ uirtutes, cōtinentiā etc.

V. Epitheta sumuntur ab omnibus fortunæ commodis.

Animo, Corpore, Bonis externis, Genere,
Opibus, Forma, Viribus, Patria, Actu, Euentu.
Rerum

VI. Circumstantiæ sunt duplices, ut

Personarum.

Rerum, ut *Causa, Locus, Occasio, Instrumentum, Tempus,*
Modus &c.

Personarum, ut *Natio, Patria, Sexus, Aetas, Educatio, Disci-*
plina, Habitus corporis, Fortuna, Condiuio, Animi natura, Stu-
dium, Anteaacta, Commotio, Consilium, Nomen.

Incremento

Comparatione

VII. Amplificatio constat

Ratiocinatione

Congerie

Correptione.

Incremento, ut Cicero in Verrem: *Facinus est uinciri ciuem*
Romanum, scelus uerberari, propè parricidium necari, quid dicā
in crucem tollere?

Comparatione, quæ fit fictione & exempli collatione.

ERASMI TABVLAE.

Ratiocinatione, ut Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantum uini exhauseras &c.

Congerie, Verborum scilicet & Sententiarum.

Correctione, Cicero in Verrem: Non enim furem, sed creptorem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitiae in uestrum iudicium adduximus.

Vulgaria,

VIII. Propositiones sumuntur ex his, quae sunt

Propria causae.

Exempla sunt longiora quam quae hic possunt recenseri.

IX. Probationes quas Graeci πίσσις appellant, sunt partim

ἀρεῶν, quae ducuntur à

Præiudicijs Rumoribus,

Tormentis, Tabulis, Iure-

iurando, Testibus.

ἔντεννοι, quae cōprehēdūt

τὴν ἀπορίαν ὁμοίαν.

Personae sunt haec, Genus, natio, patria &c.

Rei sunt, causa, locus, facultas, antecedētia &c.

Ab argumētis ducuntur, quae sunt duplicia:

X. Tractatione locorū communiū, uirtutū & uitiorum, quales sunt, Iustitia, Iniustitia: Pax, Bellū: Luxuria, Continētia, Auaritia: Diuitiae, Paupertas: Voluptas, Leges, Amicitia, Pietas.

XI. Locos communes, seu argumēta quae dicuntur à Finitiōe, Etymologia, & ab his quae ad naturā definitiōis ptinet: Genere, Specie, Proprio, Differentibus, Partitiōe, Diuisione. Exordio, Sūma, Incremento, Inductiōe similiū & dissimiliū, Cōtrarijs, Repugnātibz, Consequētibz, Relatiuis. Causis, Euetis, Cōparatiōe quae sumitur à Maiore, Minore & Pari, Iugatis, Fictiōe, Causae pparijs. Exemplis quae adhibentur aut ut Similia, Dissimilia, Contrarias aut ut Maiora, Minora Paria.

Huc pertinent Fabulae, Apologi, Prouerbia, Iudicia, Parabola, Collationes &c.

IN COPIAM

XII. Exempla, quorum uim q̄ maximam maximeq̄ uariam com-
parare & in promptu habere conuenit.

XIII. Tractatione exēplorū quæ augētur Cōmendatiōe, quæ
sumitur uel à rei uel ab autoris laude uel gētis, unde ducitur exē-
plū: Exaggeratiōibus, atq; amplificatiōibus, Parabola, Cōparatiōe
ubi demonstratur exēplū esse Maius, Minus, Par. (Huc p̄tinent
ēuōyēs, Imagines, Inductiōes, Iudicia, Prouerbia, Sentētia, Noē
mata, Epiphonemata, Contētio, demōstratiua.) Collatiōe quæ fit
per Simile, Dissimile, Contrarium, Par, Maius, Minus.

XIII. Exempla fabulosa, quæ eadem ratione & fufius & con-
tractius exponi poterunt, si res ac decor patietur.

XV. Expolitio fit commutatione uerborum, pronuntiationis &
tractationis.

Copiosissima autē expolitio
constat septem partibus,

Propositione
Ratione
Duplici sententia
Contrario
Simili
Exemplo
Conclusionē.

XVI. Apologi, qui eodem modo dilatari aut uerbo tantum si-
gnificari poterunt.

XVII. Somnia, quibus utimur aut in ostentatione, ut est Lucie
ani somniū: aut pro ueris, aut hortandi deterrendi' ue gratia.

XVIII. Fictæ narrationes, q̄ maxime fieri potest, ad ueri sumi-
litudinem componantur oportet.

XIX. Multiplicatio partium rhe-
toricarum, quæ sunt,

Exordium
Narratio
Propositio
Confirmatio
Confutatio
Peroratio.

ERASMI TABVLAE.

Exordium habet locos,

Fauorem
Attentionem
Docilitatem.

Narratio crescit ἐπιδημιῶσι & egressione, quæ debet esse quasi finis Narrationis

Propositio dilatatur, si pro simplici, duplici utemur: si argumentis obiter interiectis, & affectibus accensam proferemus.

Cōfirmatio cōstat probationibus quæ crescunt

Labefactione
Præparatione
Asseueratione
Excursionibus per amplificationem.

Labefactatio fit duobus modis: Propositionibus quæ sunt singularū partium collectiones seu conclusiones: Cum ita proponimus, ut ipsa orationis figura fidem abrogemus aut conciliemus.

TABVLARVM IN COPIAM
ERASMI, FINIS.

GEORGIUS MAIOR
CANDIDO LECTORI S.

E Didimus ante aliquot menses optime lector, Philippi Melanchthonis de rhetorica institutiones, in figuram quandam tanquam fasciculū constrictas, quæ studiosa iuuentus, hæc prima rhetorices præcepta, non tam ex ipso autoris libello cognosceret quàm hac tabella semper ob oculos uersante, atque subinde conspecta prorsus imbiberet, ac uelut animo insculperet. Iam uero, cum omnis oratio sit uarianda & distinguenda quasi quibusdam uerborum sententiarumque insignibus, uidebatur e re adolescentium futurum, si duos istos Erasmi Roterodami de Copia commentarios, eadem ratione in tabulam quandam contraherem: quod multo facilius tum percipiuntur, tum memoriæ commendentur & inscribantur, quæ explicata & tanquam in aperto ac luce collocata, & quæ in libris & uoluminibus sunt conuoluta. Porro hæc tabella nihil aliud quàm admonitoris uice erit, quæ scribentem commonesciet, quæ quoque loco, rationi facies siue color sit tribuendus, ubi & qua ratione quid uariandum, quid breuius seu prolixius dici conueniat. Cæterum, si quid hic desideratum fuerit, id ipse commentarius alijque autores præstabunt atque resarcient. Postremò elegantiarum literarum studiosos adolescentes obsecro, ut hunc nostrum conatum boni consulant. Cæterorum calumniam nihil moror. Est enim nunc indoctum doctorum hominum genus, quos rectius hominū pestes quàm homines dixeris, quibus liberalia studia bonæque res omnes sordent: istis satis grauis poena est ipsa stultitia. Vale.

IOIACOBVS MICYL

LVS AD LECTOREM.

*Vt si non uarijs pingantur floribus horti,
Gratia non illis, non honor ullus adest:
Sic nisi sit uarijs oratio tincta figuris,
Illius & uirtus & decus omne perit.
Si quem igitur felix oblectat Copia, si quem
Pindareis tumidum passibus ire iuuat,
Sedulus has oculis uerset, manibusq; tabellas:
Haud equidem hinc operæ præmia parua feret.
Nec quia sunt modicæ Lector contemnere pergas,
Mensuram uincunt utilitate suam.*

F I N I S.

COLONIAE apud Ioannem Soterem,
ANNO M D X X V I.

1771

THE ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...